

R. Baesjou, ed., *An Asante Embassy on the Gold Coast. The Mission of Akyempon Yaw to Elmina 1869-1872* (African Social Research Documents, XI; Leiden: Afrika-studiecentrum/Cambridge: African Studies Centre, 1979, 250 blz., f25,-, ISBN 90 70110 25 3).

In de jaren die aan de overdracht door Nederland van zijn Westafrikaanse bezittingen aan Engeland in 1872 voorafgingen, verbleef een gezantschap onder leiding van Akyempon Yaw, 'Grootvaandrig van den Koning van Ashantijn', in Elmina. 's Mans aanwezigheid en gedragingen compliceerden de toch reeds ingewikkelde verhoudingen aan de Goudkust aanmerkelijk, want ze konden moeilijk anders dan als bewuste uiting van een hegemoniaal Asjanti-beleid worden uitgelegd ten opzichte van een gebied waarin, afgezien van de Elmina's en Nederlanders, ook Fanti's en Engelsen belangstelden.

Akyempon Yaw, na lang aarzelen tenslotte wegens wredeheden en aansporing tot opstand door de Nederlanders gevangengezet, komt er in de geschiedschrijving tot nog toe niet best af, wat niet behoeft te verbazen, want de bronnen voor die geschiedschrijving zijn voortgekomen uit de kokers van zijn tegenstanders. Met dit boek doet Baesjou een poging het optreden van Akyempon Yaw vanuit Asjanti-perspectief te verklaren.

Hoofdmoot van dit werk vormen 151 documenten, ontleend aan de archieven van de Nederlandse bezittingen ter kust van Guinea en de ministeries van koloniën en buitenlandse zaken. Deze selectie verschaft een goede kroniek van het gebeuren aan en rondom de Goudkust tussen 1869 en 1872, laat nader kennismaken met de verhoudingen tussen Nederlanders en Engelsen, tussen Nederlanders en de inwoners van Elmina en tussen de laatsten onderling. Hoewel deze bronnen op tal van onderdelen de bestaande kennis aanvullen en verbeteren en het optreden van Akyempon Yaw documenteren, kan niet worden gesteld dat ze op zichzelf het beleid van de Asjanti's erg verduidelijken: daarvoor zijn deze bronnen immers ook te zeer afkomstig van tegenstanders. Slechts annotatie en interpretatie kunnen hier de weg wijzen. Terecht heeft Baesjou dan ook de uitgave van deze bronnen vooraf doen gaan door een uitgebreide inleiding. Deze inleiding geeft een minutieus overzicht van het gebeuren in de betrokken jaren en bevat tal van verhelderingen van de achtergronden van dat gebeuren. Het merkwaardige is echter dat deze inleiding en de erop volgende bronnenpublicatie niet geïntegreerd zijn. Onderlinge verwijzingen ontbreken vrijwel en de annotatie op de bronnen herhaalt telkenmale wat reeds in de inleiding is gesteld. Zodoende heeft de lezer het gevoel tweemaal hetzelfde onderwerp te bestuderen aan de hand van verschillende teksten waarvan de onderlinge samenhang niet geheel duidelijk wordt. In feite is dit boek dan ook meer een gedetailleerd overzicht van de geschiedenis van de Goudkust in de betrokken periode dan een verslag van de missie van Akyempon Yaw die niet de hoofdrol speelt die de titel van het werk hem toebedeelt.

Wie over deze structurele bezwaren van het boek weet heen te stappen blijft overigens niet met een onbruikbaar boek in handen zitten. Integendeel. Het bevat een schat aan materiaal over de werking van het Europese kolonialisme en imperialisme in de overgangsjaren rond 1870, waarin behalve de relaties tussen de Engelsen en Nederlanders op de hoogste niveau in Europa juist ook die tussen de koloniale ambtenaren ter plekke in hun onderlinge beperktheden en mogelijkheden uitvoerig aan de orde komen. Het draagt in het bijzonder bij tot kennis van de Afrikaanse respons op de Europese aanwezigheid, terwijl ook over de relatie tussen de Nederlanders en de vaak veel te wijs als hun onderdanen getypeerde Elmina's - onderling in aard en belang zeer verschillend trouwens - veel te leren valt. Vergeleken met het overzicht van Douglas Coombs, *The Gold Coast, Britain and the Netherlands*

1850-1874 (1963) is Baesjou's studie dan ook beslist een diepgaander, zij het niet leesbaarder werkstuk.

G.J. Schutte

M.L. Samson, *Population Mobility in the Netherlands 1880-1910. A Case Study of Wisch in de Achterhoek* (Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Historica Upsaliensia nr. 84, o. r. v. S.A. Nilsson, S. Carlsson en C.G. Andrae; Uppsala, 1977, 180 blz., ISBN 91 554 0556 8).

Een auteur met een Angelsaksische naam, die op een proefschrift in de Engelse taal over een thema uit de Nederlandse geschiedenis promoveert aan een Zweedse universiteit. Voorwaar een rara avis. Zeker als het boek dat als dissertatie dienst deed ook nog wordt gepresenteerd als onderdeel van een reeks die sinds een aantal jaren aan het instituut voor geschiedenis van die universiteit verschijnt en die als thema heeft 'Zweden en de Verenigde Staten na 1860'. Trouwens ook om het thema, de migratie, waar volgens Slicher van Bath¹ al veel onderzoek naar verricht is, maar dat volgens Samson nog veel te weinig onderwerp is geweest van systematische analyse (15). Vreemd eigenlijk, we hebben die periode en dat onderzoek vooral overgelaten aan sociaal-geografen en sociologen, terwijl het materiaal toch ook het wantrouwen van een historicus rechtvaardigt. En er zijn tegenwoordig veel historici.

Op grond van de inleidende hoofdstukken is aarzeling over de vraag of Samson tot de historici valt te rekenen gerechtvaardigd. De beschrijving die hij daarin geeft van de economische geschiedenis van Nederland, de Achterhoek en Wisch geeft hem mijns inziens zeker geen recht op het epitheton 'welgedelzeergeleerd'. Het simpelweg opsommen van de onduidelijkheden en tekortkomingen zou al een forse boekbespreking vullen: daar is dus geen beginnen aan. Deze inleiding was wel nodig, omdat Samson de ontwikkelingen en fluctuaties die hij in het quantitative verloop van de migratie waarneemt met economische krachten wil verklaren. Hij zou echter veel minder slordig en oppervlakkig hebben moeten werken om in dat opzicht voor de Nederlandse lezer overtuigend te zijn. Nu komt de bange vraag op, of in het veel moeilijker te controleren deel over de migratieaantallen de noodzakelijke pijnlijke nauwkeurigheid *wel* is betracht. Aarzeling dienaangaande wordt gevoed doordat de auteur tabellen niet correct afwerkt, naar verkeerde bijlagen verwijst, auteurs- en plaatsnamen foutief spelt en drukfouten heeft laten staan. Als hij verzekert dat hij iets erg grondig heeft onderzocht (88) en dan niet over de toegepaste methode spreekt, trekt hij wel een grote wissel op het vertrouwen van de kritische lezer. Samson heeft zich aan een goed voorbeeld zacht kunnen spiegelen. Want Hille de Vries is hem voorgegaan met zijn dissertatie². In plaats van de Friese klei komt nu de zandstreek aan de orde, waar de landbouwcrisis van de jaren zeventig en tachtig van de negentiende eeuw heel andere effecten had voor de agrariërs. Er werkten in dat grensgebied bovendien andere dan puur agrarische krachten. In en om Wisch (misschien bij velen beter bekend door de namen van een paar van de plaatsen die samen deze gemeente vormen: Varsseveld, Terborg, Silvolde) vonden industriële en infrastructurele veranderingen plaats. De groei van de industrie in het nabije Westfalen zal ook invloed hebben uitgeoefend op de mobiliteit van de Wische-

1. B.H. Slicher van Bath, *Voorlopige systematische bibliografie van de Nederlandse demografische geschiedenis* (Wageningen, 1962) iii.

2. Hille de Vries, *Landbouw en bevolking tijdens de agrarische depressie in Friesland (1878-1895)* (Wageningen, 1971).